نویسندگان : وحید یوسفی‌نژاد[۱]، آرش پولادی[۲]
استاد راهنما: دکتر نجم‌الدین طاهایی[۳]

بررسی نگرش و میزان آگاهی جامعه پزشکی شهر سنندج در مورد داروهای گیاهی و تجویز آنها و عوامل مرتبط با آن در سال ۱۳۷۹

چکیده:

طب گیاهی یکی از رایجترین روشهای درمان پزشکی غیر متعارف میباشد. با توجه به روند رو به رشد استفاده از پزشکی غیر متعارف و طب گیاهی به عنوان جزیی از آن در جوامع مختلف و وجود اثرات ،عوارض و موارد مختلف تداخلات درمانی و همچنین وجود زمینه های گسترده جهت تحقیقات ، نگرش و آگاهی جامعه پزشکی در زمینه داروهای گیاهی و تجویز آنها بسیار حائز اهمیت میباشد .

این مطالعه یک مطالعهٔ مشاهده‌ای و از نوع توصیفی- تحلیلی مقطعی (Cross sectional) می‌باشد. جامعه آماری این مطالعه شامل جامعه پزشکی شهر سنندج می‌باشد. روش نمونه‌گیری به صورت سرشماری و حجم نمونه نیز ۲۸۴ نفر بوده است.

۵۲/۲ ٪ از جامعه آماری دارای نگرش مثبت نسبت به داروهای گیاهی و تجویز آنها بوده اند ۸۱/۴٪ از جامعه آماری اقدام به تجویز حداقل یکی از داروهای گیاهی نموده اند. ۷۹/۴٪ از جامعه آماری ورود منطقی گیاه درمانی سنتی به سیستم بهداشت و درمان کشور را الزامی دانستند. ۴۷/۷٪ از جامعه آماری در صورت وجود یک داروی شیمیایی و یک داروی گیاهی با اثرات و عوارض جانبی یکسان تجویز داروی گیاهی را ترجیح داده اند. ۵۴/۳٪ از جامعه آماری معتقد به اثربخشی داروهای گیاهی در درمان قطعی بیماران بوده اند. در میان عوامل موثر بر عدم تجویز داروهای گیاهی توسط جامعه آماری، عدم آگاهی کافی در این زمینه یا عدم اطلاع رسانی مناسب (۶۶/۷٪) و در دسترس نبودن اشکال دارویی و دوزاژ مناسبی از داروهای گیاهی در مقایسه با داروهای شیمیایی (۶۰٪) دخیل بوده اند. بین آگاهی و شغل با $P = 0.001$ رابطه معنی داری وجود داشت و بیشترین آگاهی مربوط به داروسازان و کمترین آگاهی مربوط به ماماها بود. بین آگاهی و ترجیح دادن تجویز داروهای شیمیایی یا گیاهی با $P = 0.000$ رابطه معنی داری وجود دارد. بین شغل و اقدام به تجویز داروهای گیاهی با $P=0.05$ رابطه معنی داری وجود داشت ، که داروسازها با ۹۴/۱٪ و پزشکان عمومی با ۸۱٪ بیشترین میزان تجویز را داشته اند.

طبق یافته های این طرح ، جامعه پزشکی شهر سنندج نگرش مثبتی نسبت به داروهای گیاهی و تجویز آنها دارند، اما به نظر میرسد آگاهی آنها در این زمینه در حد متوسطی قرار دارد بنابراین با رفع مشکلاتی از قبیل عدم وجود منابع اطلاعاتی و فراهم نمودن امکانات انجام طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی و همچنین برگزاری کلاسهای آموزشی و بازآموزی در زمینه داروهای گیاهی می توان گام موثری در افزایش آگاهی جامعه پزشکی و گرایش ایشان به انجام فعالیتهای پژوهشی در مورد طب گیاهی بر داشت .از سوی دیگر ایجاد سیستمی نظارتی در وزارت بهداشت و تحت اختیار قرارگیری ارائه طب سنتی میتواند بیشترین تاثیر را در علمی تر نمودن این مقوله انجام دهد.

لغات کلیدی: داروهای گیاهی، جامعه پزشکی، نگرش، آگاهی، میزان تجویز

مقدمه:

پزشکی تکمیلی یا غیرمتعارف به مواردی از اصول تشخیصی و درمانی اطلاق می شود که به طور عمده خارج از حوزه آموزش و ارایه خدمات بهداشتی متعارف می باشد. پزشکی غیرمتعارف به طور روز افزونی در خدمات بهداشتی به کار گرفته می شود اما اینکه پزشکی غیر متعارف دقیقاً چیست و اصول به کار گرفته شده در آن در مقایسه با پزشکی متعارف دارای چه موقعیتی می باشد، هنوز به درستی معلوم نیست.

در دهه ی ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ این اصول به عنوان جایگزینی برای مراقبتهای بهداشتی متعارف ارایه شدند و به همین دلیل به عنوان پزشکی جایگزین

[۱] – دانشجوی سال ششم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی کردستان
[۲] – دانشجوی سال ششم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی کردستان
[۳] دکتری داروسازی و عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

(Alternative Medicine) شناخته شدند (۱و۲و۳). جامعترین تحقیق انجام شده در بریتانیا در مورد استفاده از پزشکی غیر متعارف نشان داده که در سال ۱۹۹۳، ۳۳٪ از مردم نوعی از پزشکی غیر متعارف را به کار برده بودند، که این آمار در کشور استرالیا ۴۶٪ و در ایالات متحده ۳۴٪ بوده است. رایجترین روشهای درمانی در پزشکی غیر متعارف به ترتیب شامل طب سوزنی، مالش درمانی، طب گیاهی، هومئوپاتی و استئوپاتی می باشند.

ترکیبات طبیعی و بویژه گیاهان دارویی (Herbal Drugs) همواره به عنوان منبعی برای تهیه داروهای مختلف مورد استفاده قرار گرفته‌اند و در واقع اساس علم Pharmacognosy را تشکیل می‌دهند. (۶) بعلاوه گیاهان درمانی سنتی (Ethnobotany) در سالهای اخیر به سرعت توسعه یافته است. ۳۱٪ از افراد در اروپا از طب گیاهی استفاده می کنند شکایت اصلی بیش از سه چهارم مراجعه کنندگان به پزشکی غیرمتعارف یک مشکل عضلانی – استخوانی می باشد. اختلالات عصبی، روانی و حساسیتی نیز شایع هستند.(۴) البته امروزه بیشترین تلاش و هدف بر اینست که داروهای گیاهی به روش سنتی تهیه و مورد مصرف قرارنگیرند بلکه با روشهای علمی و استاندارد و به اشکال دارویی و دوزاژ مناسب تهیه و مورد استفاده قرار گیرند.

بر طبق آمار WHO در سال ۱۹۷۸، حدود ۸۰٪ از سکنه دنیا برای مراقبت‌های اولیه بهداشتی خود، مصرف عصاره‌های گیاهی و یا ماده مؤثره آنها را ترجیح داده‌اند. در کشور آلمان از ۱۲۰ هزار نوع داروی مجاز ، ۹۰ هزار نوع آن دارای منشاء گیاهی است.(۷)

با توجه به مطالب فوق و استفاده فراوان مردم از گیاه درمانی و یا داروهای گیاهی، دو موضوع مطرح است: اول اینکه این رویه مصرف باید با نظارتی دقیق به صورت یک روش علمی درآید و با انجام تحقیقات بیشتر در این زمینه راه برای علمی شدن استفاده از گیاهان دارویی که با روشهای استاندارد وبهداشتی به دست می آیند، باز گردد. که این روند در کشور ما با توجه به سابقه و پیشینه خاص خود، گیاه درمانی باید بسیار بیشتر از دیگر کشورها مورد توجه قرار گیرد. نکته دوم اینست که آشنایی پزشکان با مکانیسم اثر و خصوصاً عوارض جانبی و موارد منع مصرف گیاهان دارویی و داروهای گیاهی، از مشکلات احتمالی که برای بیماران ایجاد می‌گردد، جلوگیری می‌شود. چرا که در اذهان مردم عادی و حتی برخی متخصصان این باور وجود دارد که گیاهان به دلیل طبیعی بودن، فاقد عوارض جانبی می‌باشند و با توجه به باز بودن دست عوامل غیر متخصص و یا سودجو در ارائه و فروش گیاهان دارویی، آگاه بودن پزشکان، از گمراهی و آسیب به مردم جلوگیری می‌کند. (۶) بر این اساس، این مطالعه با هدف کلی بررسی نگرش و میزان آگاهی جامعه پزشکی شهر سنندج در مورد داروهای گیاهی و تجویز آنها و عوامل مرتبط با آن انجام شد.

روش مطالعه

این مطالعه یک مطالعهٔ مشاهده‌ای و از نوع توصیفی- تحلیلی مقطعی (Cross sectional) می‌باشد. جامعه آماری این مطالعه شامل جامعه پزشکی شهر سنندج یعنی کلیه کسانی که به نحوی در رابطه با تجویز و درمان دارویی بیماران، دخیل هستند، بنابراین شامل کلیه ماماها، داروسازها، دندانپزشکان، پزشکان عمومی و متخصصین مطب‌دار و شاغل در بیمارستانها بوده است.روش نمونه‌گیری این طرح به صورت سرشماری بوده است و حجم نمونه نیز ۲۸۴ نفر می‌باشد. ابزار گردآوری اطلاعات، دو برگه پرسشنامه کتبی بوده است.اطلاعات جمع‌آوری شده با کد گذاری پرسشنامه‌ها، به کامپیوتر داده شده و با استفاده از نرم افزار آماری SPSS win، توزیع فراوانی، درصد نسبی متغیرها بدست آمد و جهت تحلیل داده‌ها نیز از آزمونهای آماری ویژه نظیر χ^2 استفاده شد.

نتایج

مدرک تحصیلی ۶۱/۲٪ از جامعه آماری دکتری. ۳۰/۲٪ دکترای تخصصی. ۸/۲٪ کارشناس و ۰/۴٪ کارشناس ارشد بوده است. ۶۹/۸٪ از جامعه آماری را مردان و ۳۰/۲٪ را زنان تشکیل داده اند، همچنین گروه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال با ۶۰/۸٪ بیشترین و گروه سنی بیشتر از ۵۰ سال با ۵/۶٪ کمترین تعداد جامعه آماری را به خود اختصاص داده اند.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

۵۷/۵٪ از جامعه آماری بومی و ۴۲/۵٪ غیربومی بودند. ۴۱٪ از جامعه آماری سابقه کاری کمتر از ۵ سال و ۱/۹٪ سابقه کاری بیشتر از ۳۰ سال داشتند. ۷۰/۲٪ از جامعه آماری سابقه خدمت در مناطق روستایی نداشتند. ۳۴/۲٪ از جامعه آماری کمتر از ۵ سال و ۱۴/۹٪ . ۶ تا ۱۰ سال در استان کردستان سکونت داشتند.

۵۲/۲٪ از جامعه آماری نسبت به گیاهان دارویی و تجویز آنها نگرش مثبت و ۴۱ ٪ در این مورد بی نظر بودند. ۸۱/۴٪ از جامعه آماری در سال ۷۹ اقدام به تجویز داروهای گیاهی نموده اند که در ۶۴٪ موارد میزان تجویز زیاد بوده است.

۴۷/۷٪ از جامعه آماری در صورت وجود یک داروی شیمیایی و یک داروی گیاهی با اثرات و عوارض جانبی یکسان تجویز داروی گیاهی را ترجیح داده اند. ۵۴/۳٪ از جامعه آماری معتقد به اثربخشی داروهای گیاهی در درمان قطعی بیماران بوده اند و این درحالی است که ۸۷/۵٪ از جامعه آماری در مورد نتایج تحقیقات در زمینه داروهای گیاهی در کشورهای پیشرفته مطالعه نداشته اند و تنها ۴۵/۲٪ از این جامعه زمانی را به مطالعه در مورد داروهای گیاهی اختصاص داده اند و تنها ۸/۷٪ از جامعه آماری در انجام طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی شرکت داشته اند و تنها ۸/۷ از جامعه آماری در انجام طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی شرکت داشته‌اند و این در حالی است که ۶۲/۱٪ از این جامعه علاقمند به مشارکت در انجام طرحهای تحقیقاتی در این زمینه بوده اند که ۸۱/۴٪ از جامعه آماری در سال ۷۹ اقدام به تجویز داروهای گیاهی نموده اند که در ۶۴٪ موارد میزان تجویز زیاد بوده است. ۴۷/۷٪ از جامعه آماری در صورت وجود یک داروی شیمیایی و یک داروی گیاهی با اثرات و عوارض جانبی یکسان تجویز داروی گیاهی را ترجیح داده اند. ۵۴/۳٪ از جامعه آماری معتقد به اثربخشی داروهای گیاهی در درمان قطعی بیماران بوده اند و این درحالی است که ۸۷/۵٪ از جامعه آماری در مورد نتایج تحقیقات در زمینه داروهای گیاهی در کشورهای پیشرفته مطالعه نداشته اند و تنها ۴۵/۲٪ از این جامعه زمانی را به مطالعه در مورد داروهای گیاهی اختصاص داده اند و تنها ۸/۷٪ از جامعه آماری در انجام طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی شرکت داشته اند. در حالی که ۸۱/۴٪ از جامعه آماری در سال ۷۹ اقدام به تجویز داروهای گیاهی نموده اند تنها ۴۵/۲٪ از این جامعه زمانی را به مطالعه در این زمینه اختصاص داده اند. ۸۲/۳٪ از جامعه آماری تمایل خود را به تجویز داروهای گیاهی در صورت مؤثر نبودن داروهای شیمیایی در درمان بیماری ها اظهار نموده اند.

به عقیده ۵۴/۷٪ از جامعه آماری استفاده از داروهای گیاهی در حال حاضر در سطح کشور سیر صعودی دارد و ۲۸/۶٪ در این زمینه بی اطلاع بوده اند. ۸۷/۵٪ از جامعه آماری در مورد نتایج تحقیقات در زمینه داروهای گیاهی در کشورهای پیشرفته مطالعه نداشته اند. ۵۰/۶٪ از جامعه آماری کتبی در مورد داروهای گیاهی در دسترس داشتند و ۴۵/۲٪ از این جامعه زمانی را به مطالعه در این زمینه اختصاص داده اند. تنها ۸/۷ از جامعه آماری در انجام طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی شرکت داشته‌اند و این در حالی است که ۶۲/۱٪ از این جامعه علاقمند به مشارکت در انجام طرحهای تحقیقاتی در این زمینه بوده اند که نداشتن فرصت کافی و مشغله کاری با ۷۲/۸٪ مهم ترین دلیل این عدم شرکت بوده است. ۸۷٪ از جامعه آماری علاقمندی خود را به شرکت در کلاسهای بازآموزی جهت آشنایی با عوارض و خواص داروهای گیاهی اعلام نموده اند. ۹۴/۷٪ از جامعه آماری اظهار نموده اند در صورت عرضه مناسب داروهای گیاهی در اشکال و دوزاژ مناسب نسبت به تجویز این داروها اقدام می نمایند.

۶۹/۶٪ از جامعه آماری اظهار نموده اند در صورت رضایتمندی بیمارانشان از یک داروی گیاهی تمایل به تجویز و مطالعه در این زمینه در ایشان افزایش می یابد. ۴۳/۷۵٪ از جامعه آماری از وجود اثرات تداخلی بین داروهای گیاهی اطلاع نداشته اند و ۶۵/۵٪ از جامعه آماری از وجود موارد کنتراندیکه درخصوص تجویز داروهای گیاهی بی اطلاع بوده‌اند و ۳۵/۳ از جامعه آماری از وجود اثرات تداخلی بین داروهای شیمیایی و داروهای گیاهی اطلاع نداشتند.

بیشترین میزان تجویز گیاهان دارویی موجود در عطاری‌ها توسط جامعه پزشکی شهر سنندج به ترتیب شامل رازیانه (۱۸/۴٪)، شیرین بیان (۱۸٪). کرچک (۱۴/۷٪) بوده است. بیشترین میزان تجویز داروهای گیاهی موجود در داروخانه ها توسط جامعه آماری عبارتند از پماد کالاندولا (۴۶/۹٪) ، قرص سی لاکس (۴۲/۴٪) ، پودر پسیلیوم (۴۱/۶٪) و قطره سنگل (۴۱/۲٪) بوده است. ۲۳/۵٪ از جامعه آماری آگاهی ضعیف، ۲۲/۲٪ آگاهی متوسط و ۳۷/۶٪ آگاهی خوب و ۱۶/۷٪ آگاهی بسیار خوب در زمینه داروهای گیاهی داشته اند(جدول شماره ۱).

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

جدول شماره۱- رابطه بین شغل و آگاهی جامعه پزشکی شهر سنندج در زمینه داروهای گیاهی در جامعه پزشکی شهر سنندج در سال ۷۹

آگاهی در مورد داروهای گیاهی / شغل	ضعیف	متوسط	خوب	جمع
پزشک	۵۲ (٪۳۵/۶)	۶۳ (٪۴۳/۱)	۳۱ (٪۲۱/۲)	۱۴۶ (٪۱۰۰)
داروساز	۳ (٪۹/۶)	۱۲ (٪۳۸/۷)	۱۶ (٪۵۱/۶)	۳۱ (٪۱۰۰)
دندانپزشک	۶ (٪۳۱/۵۱)	۱۲ (٪۶۳/۱)	۱ (٪۵/۲)	۱۹ (٪۱۰۰)
ماما	۸ (٪۴۷)	۵ (٪۲۹/۴)	۴ (٪۲۳/۵)	۱۷ (٪۱۰۰)
جمع	۶۹ (٪۳۲/۳)	۹۲ (٪۴۳/۱)	۵۲ (٪۲۴/۴)	۲۳۱ (٪۱۰۰)

$X^2 = 22.043$ $df = 6$ $P = 0.001$

جدول فوق نشان می دهد که بین سغل و آگاهی جامعه پزشکی شهر سنندج در زمینه داروهای گیاهی با P= 0.001 رابطه معنی دار وجود دارد که فارماکولوژیست ها با ۵۱/۶٪ بیشترین آگاهی را در این زمینه داشته اند و دندانپزشکان با ۵/۲٪ کمترین اگاهی را در این رمینه داشته اند.

در میان علل مؤثر بر انجام طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی علاقه شخصی و اعتقاد به اثر بخشی داروهای گیاهی در درمان بیماریها هر کدام با ۶۶/۷٪ بیشترین میزان را به خود اختصاص داده اند.

از مهمترین علل عدم انجام طرحهای تحقیقاتی در مورد داروهای گیاهی مشغله کاری و نداشتن فرصت کافی (۷۲/۸٪) و در دسترس نبودن امکانات مورد نیاز (۵۳/۶٪) بوده است. در میان عوامل مؤثر بر تجویز داروهای گیاهی توسط جامعه آماری اعتقاد به مکمل بودن داروهای گیاهی برای داروهای شیمیایی و اعتقاد به استفاده از داروهای گیاهی که اثرات آنها به اثبات رسیده هر کدام با ۶۷/۷٪ بیشترین میزان را بخود اختصاص داده اند (جدول شماره ۲). در میان عوامل موثر بر عدم تجویز داروهای گیاهی توسط جامعه آماری عدم آگاهی کافی در این زمینه یا عدم اطلاع رسانی مناسب (۶۶/۷٪) و در دسترس نبودن اشکال دارویی و دوزاژ مناسب از داروهای گیاهی در مقایسه با داروهای شیمیایی (۶۰٪) و مشخص نبودن عوارض جانبی داروهای گیاهی (۵۷/۸٪) را بخود اختصاص داده است (جدول شماره۳).

جدول شماره ۲- توزیع فراوانی عوامل موثر بر تجویز داروهای گیاهی توسط جامعه پزشکی شهر سنندج در سال ۷۹

عوامل مؤثر بر تجویز داروهای گیاهی	تعداد	درصد
اعتقاد به مکمل بودن داروهای گیاهی برای داروهای شیمیایی	۱۳۴	۶۷/۷
تمایل بیماران به مصرف داروهای گیاهی	۹۲	۴۶/۵
استفاده از داروهای گیاهی که اثرات آنها به اثبات رسیده	۱۳۴	۶۷/۷
برخی از داروهای گیاهی دارای خواص و اثراتی هستند که ممکن است داروهای شیمیایی مشابه آن ساخته نشده باشد	۱۰۳	۵۲/۰
استفاده از داروهای گیاهی در محلقه و فرهنگ و اعتقاد مردم بر این داروها	۹۶	۴۸/۵
علل دیگر	۳۷	۱۸/۷

بر اساس یافته‌های جدول فوق از میان ۱۹۸ نفر (۸۰/۸٪) از جامعه آماری که اقدام به تجویز داروهای گیاهی در سال ۷۹ نموده اند. مهمترین علت ذکر شده برای این امر اعتقاد به مکمل بودن داروهای گیاهی برای داروهای شیمیای تعداد ۱۳۴ نفر (۶۷/۷٪) و معتقد بودن به استفاده از داروهای گیاهی با اثرات ثابت شده تعداد ۱۳۴ نفر (۶۷/۷٪) بوده است.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

بین نگرش جامعه پزشکی در مورد داروهای گیاهی و تجویز آنها و جنس ، آگاهی در مورد داروهای گیاهی، شغل، مدرک تحصیلی، نوع تخصص، وضعیت اسکان و سن رابطه معنی داری وجود نداشت. همچنین بین آگاهی جامعه پزشکی در مورد داروهای گیاهی و وضعیت اسکان، تجویز داروهای گیاهی، اعتقاد به ورود منطقی گیاه درمانی سنتی به سیستم بهداشتی درمانی، جنس، مدرک تحصیلی، سابقه خدمت در مناطق روستائی، علاقمندی به مشارکت در طرحهای تحقیقاتی در مورد داروهای گیاهی رابطه معنی داری وجود نداشت.

بین آگاهی و شغل با (P =0.001) رابطه معنی داری وجود دارد به این معنی که داروسازان (۵۱/۶٪) بیشترین آگاهی را در این زمینه داشته و دندانپزشکان (۵/۲٪) کمترین آگاهی را در این زمینه داشته اند، همچنین در بین آگاهی و ترجیح دادن تجویز داروهای شیمیایی یا گیاهی با (P=0.000) رابطه معنی داری وجود دارد. بدین معنی که ۵۶/۳٪ از جامعه پزشکی که آگاهی خوبی در زمینه داروهای گیاهی داشته اند در موقعیت برابر با داروهای شیمیایی تجویز داروهای گیاهی را ترجیح داده اند. بین جنس و علاقمندی به مشارکت در طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی، تخصص، وضعیت سکونت، سن، سابقه خدمت در مناطق روستایی، مشارکت در انجام طرحهای تحقیقاتی و تجویز داروهای گیاهی رابطه معنی داری وجود نداشت. بین شغل و علاقمندی بر مشارکت در طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی با (P = 0.006) رابطه معنی دار وجود داشت به این ترتیب که داروسازان با ۷۴/۴٪ بیشترین علاقمندی و دندانپزشکان با ۳۴/۷٪ کمترین علاقمندی را در این زمینه داشته اند.

جدول شماره ۳- توزیع فراوانی عوامل موثر بر عدم تجویز داروهای گیاهی توسط جامعه پزشکی شهر سنندج در سال ۷۹

عوامل موثر بر عدم تجویز داروهای گیاهی	تعداد	درصد
اعتقاد به موثرتر بودن داروهای شیمیایی در مقایسه با داروهای گیاهی	۱۵	۳۳/۳
عدم پذیرش داروهای گیاهی توسط مراکز بیمه ای	۱۷	۳۷/۸
عدم آگاهی کافی در این زمینه یا عدم اطلاع رسانی مناسب	۳۰	۶۶/۷
مشخص نبودن عوارض جانبی داروهای گیاهی	۲۶	۵۷/۸
در دسترس نبودن اشکال دارویی و دوزاژ مناسب از داروهای گیاهی در مقایسه با داروهای شیمیایی	۲۷	۶۰
عرضه نشدن داروهای گیاهی در بسته بندی مناسب بهداشتی	۲۰	۴۴/۴
بدون دلیل	۳	۶/۷

بر اساس یافته‌های جدول فوق از میان ۴۵ نفر (۱۸/۴٪) از جامعه آماری در سال ۷۹ که داروهای گیاهی را تجویز نکرده اند. مهمترین علت عدم تجویز، عدم اگاهی کافی در این زمینه و عدم اطلاع رسانی مناسب هر کدام به تعداد ۳۰ نفر (۶۶/۷٪) و در دسترس نبودن اشکال دارویی و دوزاژ مناسب از داروهای گیاهی در مقایسه با داوهای شیمیایی تعداد ۲۷ نفر (۶٪) بوده است.

بین شغل و شرکت در انجام طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی با (P = 0.05) رابطه معنی داری وجود داشت به این ترتیب که داروسازان با ۲۰/۵٪ بیشتری مشارکت را در طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی داشته اند. بین شغل و اختصاص زمان به مطالعه در زمینه داروهای گیاهی در جامعه آماری با (P=0.01) رابطه معنی داری وجود داشت که داروسازان با ۶۴/۷٪ بیشترین زمان را به مطالعه در زمینه داروهای گیاهی اختصاص داده اند. بین شغل و اقدام به تجویز داروهای گیاهی با (P=0.05) رابطه معنی داری وجود داشت به این ترتیب که داروسازان با ۹۴/۱٪ و پزشکان عمومی با ۸۱٪ بیشترین میزان تجویز را داشته اند.

بحث:

۵۲/۲٪ از جامعه آماری نسبت به گیاهان دارویی و تجویز آنها نگرش مثبت و ۴۱ ٪ در این مورد بی نظر بودند که این امر بیش از پیش نیاز به توجه هرچه بیشتر در این زمینه و فراهم نمودن امکانات آموزشی و پژوهشی در این

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

زمینه را ، مشخص میسازد . بر طبق طرح انجام شده توسط قادری و همکاران تحت عنوان بررسی میزان آگاهی جامعه شهری بالای ۲۰ سال شهر سنندج در مورد استفاده از گیاهان دارویی در سال ۷۹.(۲۰) ۵۱/۶ از شهری بالای ۲۰ سال شهر سنندج از گیاهان دارویی استفاده کردند و با توجه به میزان استفاده از سطح جامعه شهری سنندج و میزان تجویزداروهای گیاهی توسط جامعه پزشکی (۸۱/۴٪) می توان به استفاده بالای این داروها در سطح جامعه پی برد که این آمارنسبت به آمار در کشورهایی همچون فرانسه (۳۱٪) و دانمارک (۱۲٪) بیشتر به نظر می رسد (۴). ۷۹/۴٪ از جامعه آماری ورود منطقی گیاه درمانی سنتی به سیستم بهداشت و درمان کشور را الزامی دانستند که این امر در مقایسه با سایر کشورها نیز ضروری به نظر میرسد و نشانگر درک مناسب جامعه پزشکی در مورد لزوم ورود گیاه درمانی و داروهای گیاهی به سیستم بهداشتی کشور می باشد که این موضوع در برخی کشورها همچون انگلستان به روش منطقی و علمی صورت گرفته است در حال حاضر میزان قابل توجی از خدمات غیر متعارف (که طب گیاهی نیز جزئی از این رشته است) توسط متخصصان متعارف (جامعه پزشکی) شاغل به کار در محدوده نظام ملی خدمات بهداشتی انگلستان (NHS) ارائه می‌شود در تحقیقی که در سال ۱۹۹۵ در بریتانیا صورت گرفته است. ۴۰٪ از پزشکان عمومی نوعی از پزشکی غیر متعارف را در اختیار بیمارانی که در چهارچوب NHS به ایشان مراجعه کرده اند قرار داده و ۷۰٪ ایشان به خاطر این خدمات از NHS حقوق دریافت کرده اند (۴) که این موضوع نشانگر نظارتی دقیق و مناسب بر روی ارائه خدمات بهداشتی در این کشور می باشد در حالی که در تحقیق انجام شده توسط قادری و همکاران تنها ۵۴/۴٪ از استفاده کنندگان دارویی با جامعه پزشکی مشورت نموده اند و با این توصیف در کشور ما نیز با توجه به استفاده فراوان از پزشکی غیر متعارف و خصوصاً در منطقه کردستان از داروهای گیاهی، ایجاد چنین سیستم نظارتی الزامی به نظر می رسد و این در حالی است که در کشور انگلستان این امر بیش از یک قرن پیش صورت گرفته است و در سال ۱۸۶۴ موسسه ملی گیاه درمانگران پزشکی تاسیس شده و هنوز مسولیت اصلی در این زمینه و نظارت بر گیاه درمانگران را به سبک غربی بر عهده دارد.(۵)

فقر تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی در استان کردستان بسیار بیشتر از سایر کشورهایی است که در این زمینه فعالیت دارند، البته در این کشورها نیز حوزه تحقیقات در زمینه پزشکی غیر متعارف و بالطبع پزشکی گیاهی فقیر می باشد اما بر طبق آمار ارئه شده کتابخانه کوشرن (Cochrane) بیش از ۴ هزار کارآزمایی تصادفی شده در این زمینه وجود دارد.(۱)

۸۷٪ از جامعه آماری علاقمندی خود را به شرکت در کلاسهای بازآموزی جهت آشنایی با عوارض و خواص داروهای گیاهی اعلام نموده اند، که این امر نشانگر علاقمندی به آموزش در این زمینه و کسب اطلاعات بیشتر است و نیاز به برگزاری چنین دوره‌های بازآموزی یا کلاسهای آموزشی در مورد اثرات و عوارض جانبی داروهای گیاهی را بیش از پیش مشخص می سازد و این در حالی است که در کشور چین ۸۰ کالج پزشکی وجود دارد که ۱۰٪ آنها بر اساس طب سنتی به امر آموزش مشغولند و نشانگر اهمیت دادن به طب سنتی به شیوه علمی در کشورهایی است که بنیه ها و پایه هی طب سنتی در آنها وجود دارد.(۷)

با توجه به وجود اثرات تداخلی در میان برخی داروهای گیاهی و همچنین اثرات تداخلی بین داروهای شیمیایی و گیاهی، ۴۳/۷۵٪ از جامعه آماری از وجود اثرات تداخلی بین داروهای گیاهی اطلاع نداشته اند و۶۵/۵٪ از جامعه آماری از وجود موارد کنتراندیکه درخصوص تجویز داروهای گیاهی بی اطلاع بوده اند و ۳۵/۳ از جامعه آماری از وجود اثرات تداخلی بین داروهای شیمیایی و داروهای گیاهی اطلاع نداشتند که این امر با توجه به استفاده ۵۱/۶٪ از جامعه شهر سنندج حاصل از نتایج طرح قادری و همکاران نیاز به توجه و دقت بیشتر در این زمینه را توسط مسوولین بهداشتی استان و خود جامعه پزشکی، می طلبد.

۲۳/۵٪ از جامعه آماری آگاهی ضعیف، ۲۲/۲٪ آگاهی متوسط و ۳۷/۶٪ آگاهی خوب و ۱۶/۷٪ آگاهی بسیار خوب در زمینه داروهای گیاهی داشته اند، که این امر نشاندهنده لزوم افزایش اطلاع رسانی در این زمینه و برگزاری جلسات آموزشی و ایجاد کلاسهای باز آموزی جهت افزایش بار علمی جامعه پزشکی در زمینه داروهای گیاهی، میباشد.

معنی داری ارتباط میان شغل و آگاهی و علاقمندی به مشارکت در طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی،

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

شرکت در انجام طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی و اختصاص زمان به مطالعه در زمینه داروهای گیاهی و اقدام به تجویز داروهای گیاهی را می توان به این گونه توجیه نمود که با توجه به گذراندن واحدهای درسی در زمینه داروهای گیاهی در طی دوران تحصیل توسط داروسازان این امر سبب ایجاد بستری مناسب و پشتوانه ای قوی در این گروه شده است که می توان با ایجاد واحدهای درسی در این زمینه برای سایر رشته های پزشکی علی الخصوص پزشکی همانند گروه داروسازان بنیه علمی را در این زمینه ایجاد نموده و گام موثری در حرکت بسوی منطقی کردن استفاده از طب گیاهی برداشت.

در کل از نتایج این طرح چنین بر می آید که جامعه پزشکی شهر سنندج درمورد داروهای گیاهی وتجویز آنها نگرش مثبت داشته اند و بیشترین میزان آگاهی و عملکرد در زمینه داروهای گیاهی در جامعه پزشکی شهر سنندج به داروسازان و پزشکان عمومی اختصاص دارد.

طبق یافته های این طرح رفع با مشکلاتی از قبیل عدم وجود منابع اطلاعاتی و فراهم نمودن امکانات انجام طرحهای تحقیقاتی در زمینه داروهای گیاهی و همچنین برگزاری کلاسهای آموزشی و بازآموزی در زمینه داروهای گیاهی می توان گام موثری در افزایش آگاهی جامعه پزشکی در این زمینه و گرایش ایشان به انجام فعالیتهای پژوهشی در مورد طب گیاهی، با توجه به رونق و استفاده فراوان آن در میان مردم، بر داشت .

همچنین بر طرف ساختن مشکلات نظارتی بر تولید داروهای گیاهی خصوصاً در رابطه با گیاه درمانی سنتی و ایجاد اشکال دارویی گیاهی مناسب با دوزاژ مشخص و همچنین ایجاد واحدهای تحقیقاتی در زمینه پزشکی غیر متعارف خصوصاً طب گیاهی در مناطقی از کشور که استفاده از طب گیاهی رواج دارد می تواند در زمینه تجویز داروهای گیاهی توسط جامعه پزشکی باب تازه ای را بگشاید. زیرا همچنان که از نتایج طرح بر می آید میزان تجویز و علاقمندی به تجویز داروهای گیاهی در میان جامعه پزشکی از درصد بالایی (۸۰/۴٪) برخوردار است. همچنین به عنوان طرحی کلی ایجاد واحدهای درسی در زمینه داروهای گیاهی در دانشکده‌های پزشکی و از سوی دیگر ایجاد سیستمی نظارتی در وزارت بهداشت و تحت اختیار قرارگیری ارائه طب سنتی همانند کشورهای پیشرفته همچون انگلستان می تواند بیشترین تاثیر را در علمی تر نمودن و حرکت بسوی قرارگیری طب سنتی در سیستم نظام بهداشتی کشور داشته باشد.

سپاسگزاری:

انجام این مطالعه بدون همکاری و مساعدت بزرگوارانی که نامشان را متذکر می‌شویم ناممکن می‌نمود. از عنایت دوستانه، همکاری خالصانه و بذل دقت بی‌شائبه‌شان کمال سپاسگزاری را داریم.

۱- آقای دکتر منوچهر رشیدیان

۲- آقای سیروس شهسواری، کارشناس پژوهش و مشاور آماری این مطالعه.

۳- آقای مهندس ناصر رشادمنش

۴- همکاران اصلی طرح، خانمها:

مژده بهرام‌رضایی، نازیلا درویشی،سپیده شیخ‌رشی، غزال طیفوری، الهام تزئینی، زیبا چتانی

۵- خانمها:مرضیه امینی توکلی، ویدا علوی، بیان ملکی ، شهین محمدی، بیان لطف الله نسبی، مریم عظیمیان، آناهیتا قادرپوری و آقایان ابراهیم قادری، سردار محمدپور، افشین سعیدی .

REFERENCES:

1) Zollman c,et al. ABC of complementary medicine . what is complementary medicine ? BMJ Sep.11 1999:319:693-696.

2) Rampes H,sharples F,maragh S,Fisher P,Introducing complementary medicine in to the medical curriculum .JR Soc Med 1997;96:19-22(medline).

3) Morgan D,Glanville H .Mars S,Nathanson. Education and training in complementary and alternative medicine : apostal survey of U.K universities . medical school and faculties of nurse education . complementary ther Med 1998;6:64-70.

4) Zollman c,et al. users and practioners of complementary medicine. BMJ Sep.25. 1999:319:836-838.

5) Vickers A,et al. ABC of complementary medicine Herbal medicine . BMJ Oct.19.1999:319:1050-1053.

6) Borins ,M.:the Dangers of using Herbs. Post Graduate Med . 1998:104:91-99.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]

۷) دکتر رجحان محمد صادق. سفا.
۸) میر حیدر حسین. معارف گیاهی (کاربرد گیاهان در پیشگیری و درمان بیماریها). جلد اول، چاپ دوم، دفتر نشر فرهنگ اسلامی .
۹) مهندس امین غلامرضا. گیاهان دارویی سنتی ایران. جلد اول، چاپ فرهنگ، معاونت پژوهشی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی، خرداد ۱۳۷۰.
۱۰) دکتر رجحان محمد صادق.دارو و درمان گیاهی.
۱۱) اسنووولا ژان، لاگ، ژیوی اسنووول، ترجمه ساعد زمان. گیاهان دارویی. نشر ققنوس، ۱۳۷۴.
12) Zollman c.et al. complementary medicine in conventional practice . BMJ Oct 2,199;319:901-9
۱۳) سولسو رابرت ال. ترجمه فرهاد ماهر. روانشناسی شناختی.
۱۴) دکتر کریمی یوسف. روانشناسی اجتماعی. چاپ چهارم، نبر ماه ۱۳۷۲.
۱۵) فلاین برگ اتو ، ترجمه علی محمد کاروان. روانشناسی اجتماعی. چاپ هفتم
۱۶) دکتر طاهایی نجم الدین، قادری ابراهیم و همکاران. بررسی میزان آگاهی جامعه شهری بالای ۳۰ سال شهر سنندج در مورد استفاده از گیاهان دارویی در سال ۷۹.
17) Varro E .Tyler . Lynn R .Brady . James E .Robbers Pharmacognosy 1996 pages (4,6,57,58,59,61,62,75)
18) Remington pharmaceutica science 1995 pages (5,384,1294)

اخبار پزشکی

عارف فاتحی – سال سوم پزشکی

((افراد چپ دست ۲ برابر بیشتر از بقیه به بیماری التهاب روده‌ای (بیماری کرون و کولیت اولسر) مبتلا می‌شوند))

این یافته‌ها از بزرگترین و تنها مرکز ملی مطالعات بریتانیا به دست آمد که ارتباط بین فعالیت دست و بیماری التهاب روده‌ای مورد آزمایش قرار گرفت. این نتایج توسط دکتر دانیل موریس و همکارانش در گروه تحقیقاتی بیماری التهاب روده‌ای از دانشکده پزشکی و بیمارستان دانشگاه سلطنتی لندن در انگلیس اعلام شد.

مواردی با بیماری کرون (CD) و کولیت اولسر (UC) از دو مطالعه ملی و طولی کهورت بر اساس تولد، در سن ۲۶ سالگی (مطالعه کهورت بریتانیا در ۱۹۷۰ (BCS70)، متولد ۱۹۷۰) و سن ۳۳ سالگی (مطالعه کودکان در حال رشد (NCDS)، متولد ۱۹۵۸) شناسایی شدند.

در کل تعداد ۱۷۰۰۰ زن و مرد شناسایی شدند. فعالیت دستی بر اساس ترجیح در نوشتن و فعالیت‌پا بر اساس ترجیح در لگدزدن به توپ در سنین ۷ و ۱۰ سالگی مشخص شدند.

دکتر موریس و همکارانش خاطرنشان کردند که ((چپ دست بودن با بیماری‌های مختلفی همراه است و اکثر آنها منشأ اتوایمیون دارند)). این بیماری‌ها شامل: آسم و سایر موارد آتوپیک، بیماری میگرن، دیابت شیرین تیپ ۱، اوتیسم، اختلالات یادگیری تکاملی و ایدز می‌باشد. بیماری‌های التهاب روده‌ای (IBDs)، بیماری کرون و کولیت اولسر نیز با چپ دست بودن همراه بودند.

به این دلیل که آنها دو مطالعه ملی را با هم مقایسه کردند. طرح‌ریزی مطالعه اخیر نتایج سودمندی در کاهش تورش‌های (Bias) بالقوه همراه شده با مطالعات مورد شاهدی گذشته داشته است. توضیحات ژنتیکی همراهی بین چپ دست بودن و بیماری‌های اتوایمیون را پیشنهاد کرد.

http://www.docguide.com/latest nws/.

[Downloaded from zanko.muk.ac.ir on 2026-11-22]